

«УНІВЕРСИТЕТ ЮНОГО ПСИХОЛОГА»

1-2 роки

Авторський колектив
Київського Палацу дітей та юнацтва
Керівник колективу, Крот О.М.

ПЕРЕДМОВА

Проблеми психології особистості, колективу хвилювали людей ще тисячі років тому. У зв'язку з істотними змінами, що відбуваються в нашому суспільстві, зацікавленість людей у наукових знаннях про особистість, її психіку, взаємини з іншими, поведінку та самореалізацію у житті помітно зростає.

Основи знань з психології потрібні кожній людині, яка прагне осмислити проблеми, пов'язані з психічним і фізичним здоров'ям, формуванням гармонійної особистості, з будь-якою професійною діяльністю.

Для учнівської молоді, яка обирає власний шлях в освіті, актуальними є відомості про психічні пізнавальні процеси, індивідуальні властивості, стани та новоутворення.

У сучасному суспільстві зростає попит на практичну психологію, а саме на психологічний супровід будь-якої професійної діяльності. Успішне вирішення прикладних завдань потребує знання теорії психології, тому автори програми вибрали найважливіше та найцікавіше для вивчення основ психології для модернізованої освітньої програми «УЮП».

Навчальна програма має розділи:

«Основи психології»:

- «Вступ до основ психології»;
- «Вікова психологія»;
- «Напрями психології».

«Психологія особистості»:

- «Психологія особистості»;
- «Теорії особистості».

«Соціальна психологія»:

- «Психологія сім'ї»;

- «Психологія спілкування»;
- «Психологія творчості».

Відповідно до загальної практичної спрямованості програми «Університету» її супроводжують інтегровані «Каталоги» з наступної тематики:

1. «Психологія: тезаурус». Базові поняття інтегрованих модулів.
2. Діагностична сесія «Пізнай себе».
3. «Психологічна майстерня». Вправи, творчі завдання, поради з прикладної психології.
4. «Самоменеджмент». Сучасні технології.

Автори модульних програм збирають у «Каталоги» опорні конспекти, схеми теоретичних відомостей, методичні матеріали до лекцій, практичних занять і самостійної роботи вихованців, зокрема:

- методики визначення індивідуальних властивостей особистості;
- методики вдосконалення пам'яті, уваги, мислення, емоційно-вольових, комунікативних, творчих здібностей і суб'єктивного стану особистості.

У додатках до програми «УЮП» подано список рекомендованої літератури та методичні матеріали для самоконтролю успішності освіти.

Ці матеріали мають сприяти самостійному опрацюванню, систематизації знань та практичних умінь за «Гуманітарною професіограмою» «Університету юного психолога».

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Саме психологічна наука і практика спроможні реалізувати і забезпечити гуманістичне орієнтування розвитку суспільства.

Корольчук М. С.

1. Психологія як сучасна наука про психіку людини

Проблема успішної соціалізації особистості в суспільстві є найбільш актуальною для підліткового та юнацького віку. Саме в цей період психіка особистості є найбільш гнучкою, сприйнятливою для отримання нових знань, які займають чільне місце у формуванні основ майбутньої стратегії життя людини.

Отримання психологічних знань саме в підлітковому віці сприяє особистісному розвитку людини, формуванню ціннісних ставлень до свого фізичного, психічного та соціального «Я».

Ціннісне ставлення до свого фізичного «Я» мотивує підлітків самостійно займатися фізичними вправами, запобігати появі шкідливих звичок, вести здоровий спосіб життя.

Ціннісне ставлення до свого психічного «Я» сприяє формуванню самоповаги, адекватної самооцінки, саморегуляції своїх станів, планів і стратегій.

Ціннісне ставлення до свого соціального «Я» саме в юнацькому віці актуалізує потребу в професійному самовизначенні, оцінці своїх здібностей і можливостей, у визначенні свого місця у житті.

«Університет юних психологів» відповідає на потреби молоді оволодіти основами психологічних знань, практично пізнати себе та оточення, знати правила спілкування й поведінки в конфліктних ситуаціях, ефективно підготуватися до вибору напрямку професійної освіти та професійної діяльності.

Навчання в «Університеті» сприяє усуненню психологічної малограмотності школярів, молоді, батьків, усіх, хто працює в системі «людина-людина».

Засвоєння системних знань з психології стає важливим фактором розвитку особистісної та професійної компетентності, ініціативи, творчого ставлення до роботи, людей та психологічної культури.

2. Педагогічна концепція «Університету юних психологів»

Комплексна навчальна програма «УЮП» відповідає спеціалізованому призначенню відділу: сприяти модернізації позашкільної освіти відповідно до сучасних потреб особистості, суспільства, держави.

Пріоритетні загальноосвітні засади програми:

- *принцип гуманізації* — врахування вікової та індивідуальної мотивації учасників програми до самовдосконалення;
- *принцип національної спрямованості* освіти — шанобливе ставлення до культури свого народу;
- *принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії* — партнерство учасників програми у спілкуванні, узгодження позицій;
- *принцип особистісної орієнтації* — визнання керівниками програми права його учасників на участь у проектуванні, організації та оцінці розвивальних практик;
- *принцип технологізації* — чіткі ознаки проєктивності навчального процесу та гарантії позитивної розвивальної динаміки.

Місія програми: сприяти молоді в її прагненні знайти в практичній психології потенційні можливості для своєї гуманітарної, соціальної, професійної та творчої самореалізації.

Загальна освітня мета програми — забезпечити системну єдність теоретичної та практико-розвивальної підготовки вихованців: від «Психології особистості» до обраного циклу методологічних і прикладних модулів психологічної освіти.

Організаційні завдання: забезпечити учням сприятливі інформаційно-методичні й організаційні умови для ефективного розвитку особистісних здібностей до самопізнання, самовираження та самовдосконалення власного «Я».

Очікувані результати програми відповідають уявленню про *гуманітарну професіограму* особистості, засновану на сучасних наукових даних та на досвіді роботи «Університету юних психологів» (додаток 1. *Гуманітарна професіограма випускника «Університету»*).

Показники якості освіти: *позитивна динаміка* вихованців у навчанні, вихованні, розвитку та соціалізації особистості відносно *гуманітарної професіограми* (вільно обраного особистісного профілю або актуального для себе напрямку розвитку).

Можливі показники успішності психологічної освіти:

- зростання компетентності в міжособистісних відносинах;
- вдосконалення здібностей до самопізнання та/або саморегулювання;
- позитивні зміни в індивідуальному розвитку (адаптивність, професійне самовизначення, мотивація до пізнання й творчості тощо).

3. Загальна структура та зміст програми «Університету юного психолога»

Програма «Університет юних психологів» репрезентована як сукупність трьох дискретних модулів (з розділами), які об'єднує загальна *освітня концепція* та інноваційний характер діяльності «Університету» як інтегрованого освітнього об'єднання в позашкільному навчальному закладі.

Уявлення про модульну структуру комплексної навчальної програми надає таблиця 1.

Таблиця 1

ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА КНП «УНІВЕРСИТЕТ ЮНИХ ПСИХОЛОГІВ»

Код	Інтегровані модулі КНП: навчальні програми з предметами вивчення		
	1-й рік навчання	2-й рік навчання	Предмет вивчення
ОП	ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ. Розділи		Закономірності функціонування психіки
	I. Вступ до основ психології		Основні поняття та категорії психології
		II. Вікова психологія	Закономірності розвитку особистості
		III. Напрями психології	Методологія психології
ПО	ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ. Розділи		Психічні стани та властивості особистості
	I. Психологія особистості	II. Теорії особистості	
СП	СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ. Розділи		Спілкування у соціальних спільнотах
	I. Психологія спілкування	III. Психологія сім'ї	
	II. Психологія творчості		Процеси творчості, розвиток здібностей

Таблиця 2

Розподіл навчального навантаження за роками
(зведена таблиця освітніх модулів з урахуванням діагностичної сесії)

Назва розділу	Кількість годин			
	1-й рік		2-й рік	
	Теорія	Практика	Теорія	Практика
Вступне заняття	1	1	-	-
Вступ до основ психології	15	17	-	-
Психологія особистості	13	19	-	-
Психологія спілкування	14	18		
Психологія творчості	16	16	-	-
Теорії особистості	-	-	15	17

Вікова психологія	-	-	18	14
Психологія сім'ї	-	-	17	15
Напрями психології	-	-	14	18
Діагностична сесія	-	12	-	14
Підсумкове заняття		2		2
Разом	59	85	64	80
Всього на рік	144		144	

Модульні елементи програми модифіковані (позначені символами за ключовим словом номінації). У кожному модулі визначений свій «Словник базових понять».

Орієнтовна структура предметних модулів модифікована. Типові номінації предметної програми та їхній орієнтовний зміст презентує таблиця 3.

Таблиця 3

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА ЗМІСТУ ПРЕДМЕТНОГО МОДУЛЯ ПРОГРАМИ

Код	Типові номінації програми	Орієнтовний зміст розділів номінацій програми
О	Об'єкт і предмет вивчення	Основні поняття та наукові категорії програми. Гуманітарно-освітня мотивація підлітків до здобуття знань (за професіограмою «УЮП»). Розвивальні та професійно-орієнтовані можливості використання програми у формуванні юної особистості
Н	Наукова концепція	Наукові принципи модуля. Відомості з «праісторії» предмета. Сучасні проблеми й актуальні досягнення в теорії та/або практиці галузі психології
С	Структура психологічної компетентності вихованця (модульного профіля)	Мета та завдання модуля (як очікувані інформаційні, розвивальні, виховні та соціальні новоутворення в особистості вихованців)
Ш	Шлях вдосконалення	Конкретні розділи, теми, види занять. Форма:

	компетентності вихованців засобами модуля	орієнтовні тематичні плани початкового та основного рівнів навчання (з розподілом годин на теорію та практику)
М	Моніторинг успішності	Запитання та завдання для самопідготовки та контролю успішності за підрозділами та/або окремими темами навчання: <i>ознайомитись, знати, засвоїти, вміти</i> тощо

4. Організаційно-методичні умови навчального процесу

Цільова аудиторія програми «Університет юних психологів:

а) учні старших класів (15–17 років) з бажанням подолати психологічну малограмотність, оволодіти основами психологічних знань, практично пізнати себе та оточення, правила спілкування та поведінки в конфліктних ситуаціях, ефективно підготуватися до вибору напрямку професійної освіти та професійної діяльності;

б) молодь, яка бажає працювати в системі «людина-людина» і дбає про розвиток власної особистісної та професійної компетентності, ініціативи та психологічної культури;

б) інші категорії молодіжної аудиторії з особистісними мотивами вибору.

Загальний обсяг і тривалість занять складає 144 години (по 4 в тижневому циклі).

Прийом до навчальних груп початкового рівня підготовки не має обмежень. Знайомство з учнями відбувається за допомогою «Анкети очікувань» та за співбесідою.

Навчання за комплексною навчальною програмою «Університет юних психологів» відбувається протягом одного або двох років (за бажанням вихованців). По закінченні другого року навчання найбільш підготовлені слухачі, за умови складання кваліфікаційних іспитів, отримують «Свідоцтво про позашкільну освіту». Кваліфікаційні іспити складаються з двох частин: усна відповідь на теоретичні запитання за всіма вивченими модулями та практика на вибір: проведення авторського тренінгу чи написання творчої роботи за психологічними завданнями.

Організація навчального маршруту має забезпечити інформованість і практичну компетентність вихованців, *необхідну та достатню* для того, щоб визначити для себе певне ціннісне ставлення до власного «Я», зокрема у проєкції на структуру конкретної майбутньої професії, уявити себе в ній та обрати подальший напрям гуманітарної освіти.

Проектування послідовного графіка

Види підготовки вихованців:

- *теоретична* (лекції, бесіди, консультування тощо);
- *практична* (вправи, спостереження, елементи тренінгів, ділові ігри; робота з людьми та документами).

Види навчальних і виховних практик подані в додатку 3 збірника програм.

Форми організації вихованців на заняттях:

- *фронтальна* — інформування, постановка загальних завдань, інструктаж тощо;
- *групова* (зокрема за допомогою тьюторів) — диференційовані завдання, волонтерські практики тощо;
- *індивідуальна*: самопідготовка, ведення «Особистісного щоденника» (або портфоліо), індивідуальні плани самовдосконалення.

Рівні підготовки у конкретному модулі програми планують як своєрідний «маршрут успішного просування» вихованців: від новачка до випускника «УЮП».

Орієнтовна структура модульних програм (із загальною концепцією) допомагає педагогам обрати та підкреслити ексклюзивний зміст, оптимальний обсяг і логіку навчального процесу (з орієнтовним поділом навчальних годин за видами теоретичної та практичної підготовки — див. у таблиці «Навчально-тематичний план» перед кожним розділом модуля).

Деякі теми занять із розділів модульних програм можуть повторюватися на наступних рівнях підготовки. Дидактична та розвивальна

складність завдань має зростати за принципом «спірального сходження». Зокрема:

- рівень знань зростає від загального *ознайомлення* з новою інформацією до *поширення* та/або *поглиблення* знань;
- практична вправність зростає від *ознайомлення з техніками* (прийомами) роботи з інформацією до *самовдосконалення* в обраному виді практики.

Для гармонійного розвитку репродуктивного і продуктивного мислення вихованців педагоги мають використовувати опорні конспекти, наочні схеми, базові словники.

Початок навчального року педагоги організують як синхронну *Презентацію КНП «УЮП»*. До того ж, керівники модульних програм проводять у своїх стартових групах заняття за орієнтовним планом: *Вступ до стартового модуля КНП* (додаток 2).

Наприкінці кожного модуля та певних періодів (семестрів) навчання проводять диференційовані *тести на розуміння*. Результати тестів фіксують у портфоліо або в «Особистісних довідниках юного психолога».

По закінченні першого півріччя (у період зимових шкільних канікул) організують діагностичну сесію.

За сучасними стандартами освіти співвідношення академічних та практико-орієнтованих видів діяльності на заняттях має бути, за можливості, близько 1:2 на користь практичних. Такій організації занять сприяє специфічне сполучення функцій «тьюторів» та «менторів» (таблиця 4).

Таблиця 4

СПОЛУЧЕННЯ ФУНКЦІЙ «ТЮТОРІВ» ТА «МЕНТОРІВ»

Критерії	Ментор — передавач знань	Тьютор — передавач «ноу-хау»
Цільова установка	Теоретична: передати знання	Практична: напрацювати досвід
Напрямок мети	Об'єктний: інформувати всю	Суб'єктний: донести до

	групу	кожного члена групи з урахуванням індивідуальності
Техніка навчання	Теоретичні лекції (у формі монологу). «Центр тяжіння» — говорити	Практичні вправи (у формі діалогу). «Центр тяжіння» — партнерський контакт
Цільова група	Група людей (пасивні слухачі)	Група або окрема людина (активні співучасники)
Орієнтація змісту роботи	Розумове моделювання (робота з поняттями)	Практичне застосування (робота з отриманими знаннями)

5. Управління якістю процесу та результатів навчання

Якість навчального процесу, крім вимог до підготовки вихованців, включає стан навчально-методичної й виховної роботи.

Оптимальну реалізацію програми визначають такі фактори:

- *модульна побудова* всього комплексу психологічної освіти (прозора стратегія, гнучка тактика, диференційований вибір змісту і темпоритму навчання);
- *широка громадська спрямованість* практики і результатів навчання (робота з різними педагогами, робочі контакти з батьками, практики різного профілю, проектно-діагностичні спостереження та діагностична сесія тощо).

Якісна психологічна освіта потребує сучасного матеріально-технічного забезпечення, зокрема деяких з наступних видів обладнання та дидактичних матеріалів:

- візуальні: таблиці, магнітні дошки, фліп-чарти, книги, програмні карти, плакати тощо;
- аудіо: магнітофон, диктофон тощо;
- аудіовізуальні: телевізор, відеокамера, ноутбук;

- робочі бланки (інструкції, бланки завдань), інформаційні бланки (дайджести, таблиці, діаграми).
-

6. Мотивація та самоконтроль успішності в «Університеті юних психологів»

Педагоги комплексу «Університету юних психологів» згідно з сучасними вимогами до модернізації освіти виокремлюють у своїй діяльності управлінські функції: *проектування, організацію, мотивацію та моніторинг* (контроль якості процесу та результатів освіти).

Виконання програми мотивують і оцінюють за контрольними показниками, розробленими за розділами та темами занять. Залікові завдання з теоретичної та практичної підготовки оголошують заздалегідь.

Саме моніторинг успішності перетворює модульну програму на «маршрут оптимального просування» вихованців від новачка до випускника «Університету».

Поняття «*випускник Університету юних психологів*» включає в себе досвід діагностико-проективної діяльності, практик самовизначення, творчого самовизначення, реалізації, діяльності щодо вирішення комунікативних проблем, які вимагають самостійності та зацікавленості.

Свій *соціальний досвід* вихованці набувають у співробітництві з гуртківцями відділу та Палацу, у виконанні волонтерських доручень, інструктажу, допомоги молодшим тощо.

Випускник «УЮП» має бути атестованим за показниками позитивної динаміки у формуванні ціннісних ставлень, що визначають ставлення особистості до інших людей, самої себе, праці, природи, мистецтва, суспільства та держави (додаток 1. Гуманітарна професіограма випускника «Університету юних психологів»).

Подальша перспектива гуманітарного вдосконалення у програмі «Університету юних психологів» не має обмежень. Якісна освіта забезпечує молоді можливості вибору, самовизначення й ефективної діяльності, у тому

числі й у виборі професії, працевлаштуванні, безперервній самоосвіті та кар'єрному зростанні.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЗА МОДУЛЯМИ

Перший рік навчання

Вступне заняття

Презентація КНП «Університет юних психологів».

Попередня підготовка: проведення та аналіз «Анкети очікувань».

Орієнтовний план заняття:

1. Загальне повідомлення про КНП «УЮП» за схемою:

- *Кого готує «УЮП»* (професіограма випускника).
- *Що вивчають в «УЮП»*: модулі початкового рівня (1-й н. р.), основного рівня (2-й н. р.), волонтерські програми («Психологічна майстерня»).
- *Як вчать в «УЮП»*: види підготовки, форми організації занять (лекції, практикуми, самостійна підготовка).
- *Інструкція до «Особистісного довідника ЮП»* (структура, джерела інформації, рейтинг успішності).
- *Повідомлення про блоки навчальних дисциплін і графік роботи конкретних навчальних груп у поточному навчальному році.*
- *Вступ до «стартового модуля»*: загальна структура, словник базових понять.

2. Вступ до стартового модуля КНП (для конкретної навчальної групи).

Примітка. Якщо інформацію про модульну програму «УЮП» за позначеною схемою презентувати вихованцям у вигляді дайджесту, можна використати більше часу на безпосереднє спілкування з приводу «Анкети очікувань» та інших питань.

Розділ «Вступ до основ психології» (32 год)

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/ п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Тео рія	Пра ктик а	Всь ого
1	Історія психологічної науки від зародження до сьогодення	2		2
2	Завдання та спрямування сучасної психологічної науки	2	2	4
3	Методологія психологічної науки як система принципів, засобів, методів і прийомів	1	1	2
4	Поняття про психічні процеси людини	2	2	4
5	Психічний процес «Увага»	2	2	4
6	Поняття про пізнавальний психічний процес «Пам'ять»	2	6	8
7	Пізнавальні психічні процеси «Мислення» та «Уява»	2	2	4
8	Воля як вища психічна функція людини	2	2	4
	Разом	15	17	32

Тема 1. Історія психологічної науки від зародження до сьогодення (2 год)

Первісна система понять (Арістотель, Платон, Сократ, Демокріт). Рефлекторний характер психічної діяльності (І. Сеченов, І. Павлов, В. Бехтерєв). Історичні підходи до класифікації психічних явищ. Вчення Р. Декарта про природу психічного. Перехід у вивченні людини від «науки про душу» до «науки про свідомість». Виникнення свідомості. Фактори, що впливають на розвиток психіки.

Тема 2. Завдання та спрямування сучасної психологічної науки (2 год)

Предмет та завдання психології. Основні розділи сучасної психологічної науки. Галузі психології. Оптимізація процесів навчання та гармонійного розвитку особистості. Психологічна профілактика та збереження психічного здоров'я.

Практичне заняття (2 год)

Поняття про традиційні та інтенсивні методи навчання (розповідь, демонстрація, експеримент; ейдетика швидкочитання), їх спільності та відмінності. Інтенсивне засвоєння знань як результат оптимального використання психофізіологічних можливостей людини. Наукові та псевдонаукові підходи до вивчення можливостей людини.

Тема 3. Методологія психологічної науки як система принципів, засобів, методів і прийомів (2 год)

Принцип детермінізму як основа фізичних, біологічних, психологічних теорій діяльності людини. Принцип єдності свідомості та дії — головне поняття психологічної теорії діяльності людини. Методи психології. Поняття про психіку. Застосування психологічних знань у сучасному світі.

Тема 4. Поняття про психічні процеси людини (2 год)

Психічні процеси як складові психічної діяльності людини. Пізнавальні та емоційно-вольові психічні процеси. Єдність усіх психічних процесів у структурі особистості людини. Поняття про відчуття та сприймання. Чутливість і її пороги. Види відчуття. Адаптація та компенсація в сфері відчуттів. Сенсорна депривація. Види сприймання. Властивості сприймання: константність, цілісність, предметність, аперцепція.

Практичне заняття з використанням методу «Фігура-фон» (2 год)

Розвиток навичок групування предметів за їх спільними ознаками та формування вміння їх контекстного сприймання.

Тема 5. Психічний процес «Увага» (2 год)

Поняття про увагу. Роль уваги у життєдіяльності живої істоти. Фізіологічні основи уваги. Взаємозв'язок уваги з іншими психічними процесами. Відмінність уваги у тварини та людини. Види уваги: довільна та мимовільна. Властивості уваги: об'єм, концентрація, стійкість, розподільність, перенесення.

Практичне заняття, спрямоване на тренування уваги (2 год)

Вивчення особливостей проявів уваги в різних життєвих ситуаціях. Методи концентрації та зосередження уваги: повторення коротких текстів, зосередження уваги на проблемі з парадоксальними компонентами, зміні діяльності тощо. Зосередження уваги. Діагностика різних типів уваги: тест П'єрона-Рузера.

Тема 6. Поняття про пізнавальний психічний процес «Пам'ять» (2 год)

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в життєдіяльності людини. Види та типи пам'яті. Асоціація як основний механізм пам'яті. Види асоціацій. Складові процеси пам'яті. Зафіксовані наукою факти феноменального рівня розвитку пам'яті. Можливості тренування пам'яті. Мнемотехніка.

Практичне заняття (2 год)

Огляд мнемотехнічних прийомів: смислове перегрупування навчального матеріалу, складання асоціативних ланцюжків, використання словесно-числового коду. Види асоціативного зв'язування: візуальне, аудіальне, тактильне тощо.

Практичне заняття з використанням асоціативного зв'язування (2 год)

Складання асоціативних ланцюжків на основі слів і картинок. Додання до попереднього стимуляційного матеріалу (слів і картинок) шумів та уривків пісень.

Практичне заняття з розробки словесно-числового коду (2 год)

Розробка власного, індивідуального варіанта словесно-числового асоціативного коду. Апробація створеного індивідуального варіанта словесно-числового коду для запам'ятовування чисел і слів.

Тема 7. Пізнавальні психічні процеси «Мислення» та «Уява» (2 год)

Поняття про мислення та уяву. Спільності та відмінності цих психічних процесів. Уявлення як базовий матеріал для роботи мислення та уяви. Аналіз і синтез як базові механізми мислення. Формування понять. Проблемна ситуація як перша стадія акту мислення. Евристичне мислення. Види уяви. Творчість людини.

Практичне заняття з вирішення творчих, нестандартних завдань (2 год)

Етапи мисленнєвої діяльності людини під час вирішення стандартних завдань: постановка завдання, аналіз, перегляд відомих методів вирішення аналогічних завдань, їх застосування для розв'язку поставленого завдання. Розвиток розумових здібностей, пов'язаних з відходом від традиційного сприймання завдання: синтез і абстрагування, метод поетапного вирішення завдання.

Тема 8. Воля як вища психічна функція людини (2 год)

Поняття про волю. Структура вольового акту. Класифікація вольових якостей особистості. Вольова регуляція поведінки. Розвиток та виховання волі.

Практичне заняття. Прийняття рішення та ситуації вибору особистості як вияв вольових якостей особистості (2 год)

Психологічні передумови та механізми вибору. Типи виборів. Мотиви, боротьба мотивів та прийняття рішення. Ситуації вибору та їх подолання.

Розділ «Психологія особистості» (32 год)

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/ п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Тео рія	Пра ктик а	Всь ого
1	Поняття про особистість	1	1	2
2	Самосвідомість. «Я»-концепція	1	1	2
3	Мотивація	1	1	2
4	Поняття про темперамент	1	1	2
5	Характер	1	1	2
6	Емоції та почуття	2	4	6
7	Інтелект	1	1	2

8	Індивідуально-психологічні здібності особистості як умова успішної діяльності	1	1	2
9	Поняття про психічні стани людини та їх характеристики	2	6	8
10	Професійне самовизначення	1	1	2
11	Цілепокладання	1	1	2
	Разом	13	19	32

Тема 1. Поняття про особистість (2 год)

Поняття: індивід, індивідуальність, особистість. Структура особистості: підструктура спрямованості, підструктура досвіду, підструктура форм відображення, біологічно спрямована підструктура. Співвідношення біологічного та соціального. Вправа «Хто Я?».

Тема 2. Самосвідомість. «Я»-концепція (2 год)

Самосвідомість. Самоповага. Самооцінка. «Я»-концепція. Тест на визначення рівня самооцінки: використання методики діагностики самооцінки Спілбергера Ч. Д., Ханіна Ю. Л.

Тема 3. Мотивація (2 год)

Екстернальний та інтернальний локус контролю особистості. Мотиви та потреби. Діагностика мотиваційної сфери: методика діагностики ступеня задоволеності основних потреб особистості.

Тема 4. Поняття про темперамент (2 год)

Історія розвитку вчення про темперамент. Типи вищої нервової діяльності, їх характеристика. Темперамент і професійна успішність. Тест на визначення типу темпераменту.

Тема 5. Характер (2 год)

Поняття про характер. Провідні риси характеру. Природа та прояви характеру. Значення діяльності для становлення особистості. Самовиховання. Вправа «Чарівний базар людських якостей».

Тема 6. Емоції та почуття (2 год)

Роль емоцій у житті людини. Класифікація емоцій: стенічні емоції, астенічні емоції, позитивні емоції, негативні емоції, нижчі емоції, вищі емоції. Фундаментальні емоції. Форми переживання почуттів. Різниця між емоціями та почуттями. Вправа «Вгадай емоцію».

Дружба як сутність моральних і соціальних взаємин між людьми (1 год)

Поняття та сутність дружби. Кодекс друзів. Юнацька дружба. Вправа «Коридор компліментів».

Любов (3 год)

Любов як найвище людське почуття. Особистісне та соціальне значення любові. Різниця між захопленням та любов'ю. Трьохкомпонентна теорія любові. Диспут за висловами відомих людей. Створення колажу «Любов, яка дарує щастя».

Тема 7. Інтелект (2 год)

Поняття про інтелект. Вербальний, невербальний та соціальний інтелект особистості. Розвиток інтелектуальних здібностей. Тест інтелектуального потенціалу за методикою ЮНЕСКО (ТІП).

Тема 8. Індивідуально-психологічні здібності особистості як умова успішної діяльності (2 год)

Поняття про здібності. Загальні та спеціальні здібності. Кількісна та якісна характеристика здібностей. Класифікація здібностей. Виявлення здібностей. Здібності, обдарованість, талант. Розвиток творчих здібностей. Тест «Оцінка творчого мислення».

Тема 9. Поняття про психічні стани людини та їх характеристики (2 год)

Види психічних станів як динамічні характеристики загального стану психіки: збудженість, радість, страх, обурення, тривожність, впевненість, пригніченість, бадьорість, депресія тощо. Регуляція емоційних станів. Поняття про саморегуляцію.

Практичне заняття. Стрес (2 год)

Поняття про стрес. Біологічна основа механізму виникнення стресу. Стресостійкість. Способи подолання стресу. Тест на визначення схильності

особистості до стресу.

Практичне заняття. Позитивне мислення (2 год)

Прийоми збереження позитивного настрою. Фізіологічні основи позитивного настрою. Тест «Чи вмієш ти радіти?».

Практичне заняття. Візуалізація як метод відновлення емоційної рівноваги, фізичної та інтелектуальної продуктивності (2 год)

Теоретичні основи візуалізації. Практичне заняття з візуалізації: вправа «Квітуча рослина». Замальовування. Обговорення.

Тема 10. Професійне самовизначення (2 год)

Інтереси та захоплення. Нахили та здібності. Професійне самовизначення як фактор розвитку пізнавальної активності та самостійності особистості. Мета життя. Тестування на визначення типу професії за методикою Є. Клімова.

Тема 11. Цілепокладання (2 год)

Алгоритм планування та досягнення мети. Перешкоди на шляху до реалізації запланованого. Самоорганізація. Вправа «Моя мета».

Розділ «Психологія спілкування» (32 год)

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Тео рія	Прак тика	Вс ьог о
1	Спілкування як провідна складова соціалізації особистості	1	1	2
2	Засоби спілкування	2	4	6
3	Механізми міжособистісного сприйняття	1	1	2
4	Активне та пасивне слухання	2	2	4
5	Бар'єри у спілкуванні	1	1	2
6	Позиції у спілкуванні	1	1	2
7	Стили спілкування	1	1	2

8	Самопрезентація	2	2	4
9	Конфлікт	2	2	4
10	Колектив і особистість	1	3	4
	Разом	14	18	32

Тема 1. Спілкування як провідна складова соціалізації особистості (2 год)

Визначення поняття «спілкування». Структура та засоби спілкування. Сторони спілкування: комунікативна, перцептивна, інтерактивна. Засоби спілкування: мова, інтонація, жести, міміка, відстань. Прояви темпераменту та характеру людей у спілкуванні. Тест «КОЗ» на виявлення комунікативних і організаційних здібностей особистості.

Тема 2. Засоби спілкування (6 год)

Невербальні засоби спілкування (2 год)

Невербальні засоби спілкування. Пози та жести. Хода. Міжособистісний простір: інтимна зона, соціальна зона, публічна зона. Інтерпретація міміки та жестів. Аналіз ситуацій у спілкуванні. Тест «Чи розумієте ви мову міміки та жестів?». Вправи: «Продемонструй стан», «Передай почуття».

Мовленнєві засоби спілкування (2 год)

Інтонація як спосіб вираження відчуттів, емоцій, ставлення. Темп мовлення. Швидке мовлення як ознака схвильованості. Повільне мовлення як ознака пригніченості. Вади мовлення. Модуляція голосу як засіб впливу на слухачів.

Практичне заняття на розвиток навичок невербального та вербального спілкування (2 год).

Тема 3. Механізми міжособистісного сприйняття (2 год)

Перше враження. Ефект ореолу. Основні помилки під час формування першого враження: привабливість, ставлення до нас. Настанова. Вплив настанови на міжособистісне сприйняття.

Тема 4. Активне та пасивне слухання (2 год)

Значення слухання у взаємодії з людьми та впливі на людей. Процес слухання. Активне слухання, нерефлексивне слухання та рефлексивне слухання. Пасивне

слухання. Емпатія. Правила емпатійного слухання. Тест «Чи вмієте ви слухати?».

Практичне заняття на розвиток активного та пасивного слухання (2 год).

Тема 5. Бар'єри у спілкуванні (2 год)

Найбільш поширені бар'єри у спілкуванні: демонстрація різниці позицій, нерозуміння інтересів, стану співбесідника, його ставлення до інших людей; конфліктогенні риси; оціночні судження; перехід з ролі на особистість. Бар'єр несумісності характерів. Бар'єр спілкування на підставі страждання чи горя, гидливості, бар'єр зневажання, страху, сорому та провини. Бар'єр спілкування, пов'язаний із гнівом. Стереотипізація.

Тема 6. Позиції у спілкуванні (2 год)

Позиції спілкування за Е. Берном. Его-стани: Батько, Дорослий, Дитина. Форми поведінки, типові для Батька, Дорослого, Дитини. Позиції у спілкуванні за Томасаом А. Харрісом. Тест «Три Я».

Тема 7. Стили спілкування (2 год)

Стили спілкування: духовне міжособистісне, ділове, примітивне, маніпулятивне, формально-рольове, світське. Поняття про етикет та його роль у спілкуванні. Маніпулювання: причини, що його спричиняють. Застосування техніки ігнорування у спілкуванні з маніпулятором. Тест «Маніпулятор».

Тема 8. Самопрезентація (2 год)

Використання факторів привабливості, компетентності, ставлення до нас у формуванні свого позитивного образу в співбесідника. Вправи «Комплімент», «Самопрезентація».

Прийоми викликання симпатії до себе (2 год)

Знаки уваги. Комплімент, похвала, підтримка. Направленість компліментів: зовнішність, внутрішній світ людини, професійні якості, об'єкти гордості. Як правильно зробити комплімент.

Тема 9. Конфлікт (2 год)

Конфлікт — це завжди погано чи ні? Конструктивне вирішення конфліктів. Основні стилі вирішення конфліктів: конкуренція, ухилення, пристосування,

співпраця, компроміс. Визначення програми дій у ситуаціях конфлікту. Тест К. Томаса «Стилі вирішення конфліктів».

Практичне завдання на розвиток навичок ефективної поведінки у конфліктній ситуації (2 год).

Тема 10: Колектив і особистість (2 год)

Соціально-психологічні особливості взаємодії людей у малій групі. Види груп: умовні та реальні, постійні та тимчасові, формальні та неформальні, великі та малі. Нормативний соціальний вплив: потреба бути прийнятим.

Практичне заняття з елементами тренінгу «Створення Всесвіту» (2 год).

Розділ «Психологія творчості» (32 год)

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/ п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Тео рія	Пра ктик а	Всь ого
1	Загальна характеристика творчої діяльності	1	1	2
2	Творчість особистості в дзеркалі історії психології та культури	2		2
3	Види творчості	3	3	6
4	Психологічні особливості творчої особистості	2	2	4
5	Особливості творчої діяльності особистості на різних етапах онтогенезу	1	1	2
6	Проблеми стимуляції творчої діяльності	2	2	4
7	Соціально-психологічні умови творчої праці	1	1	2
8	Методи дослідження творчості	2	4	6
9	Методи навчання творчості	2	2	4
	Разом	16	16	32

Тема 1. Загальна характеристика творчої діяльності (2 год)

Сутність творчої діяльності. Творчість як біологічний і соціальний феномен. Суб'єкт і об'єкт творчості, їх взаємодія. Рівні творчості. Поняття про творчий процес. Фази творчого процесу.

Тема 2. Творчість особистості у дзеркалі історії психології та культури (2 год)

Особливості античної творчості. Еволюція психологічних понять у давньогрецьких філософів. Людина як творець самої себе в епоху Відродження. Відчуження особистості в творчості сьогодення. Інтерпретація творчості в теоретичних течіях містичного тлумачення. Діалектичні принципи інтерпретації творчості.

Тема 3. Види творчості (4 год)

Психологічні особливості творчості в різних галузях діяльності. Види творчості: наукова, технічна, літературна, музична, образотворча, ігрова, навчальна, побутова, військова, управлінська, ситуаційна, комунікативна. Специфіка зазначених видів творчості. Основні функції видів творчості: гносеологічна, аксіологічна, евристико-конструктивна, репрезентативна. Роль досвіду життєвих вражень у творчості.

Технічна творчість. Винахідництво як частина технічної творчості. Бар'єри винахідництва. Поняття про художню творчість. Поняття про задум у художній творчості. Художня творчість як синкретична єдність основних видів діяльності: пізнавальної, ціннісно-орієнтованої, перетворювальної та комунікативної. Поняття про наукову творчість.

Практичне заняття. Вправи на творче, спонтанне самовираження (2 год).

Тема 4. Психологічні особливості творчої особистості (2 год)

Характерні риси творчої особистості. Поняття про творчі здібності та творчий потенціал. Взаємозв'язок мислення та творчості. Творчий потенціал і психічне здоров'я. Фактори, що впливають на рівень творчих здібностей.

Практичне заняття. Вправи, спрямовані на розкриття творчого потенціалу (2 год).

Тема 5. Особливості творчої діяльності особистості на різних етапах онтогенезу (2 год)

Особливості дитячої творчості. Сенситивні періоди розвитку творчості в різних галузях людської культури. Вправи на розвиток творчої уяви.

Тема 6. Проблеми стимуляції творчої діяльності (2 год)

Поняття про стимуляцію творчої діяльності. Зовнішні та внутрішні бар'єри творчої діяльності. Загальні шляхи подолання бар'єрів творчої діяльності.

Практичне заняття. Вправи, спрямовані на зняття бар'єрів у творчості (2 год).

Тема 7. Соціально-психологічні умови творчої праці (2 год)

Поняття про соціально-психологічний клімат у творчому колективі. Наукові колективи як приклад творчого мікросередовища. Особливості керівництва окремими творчими колективами.

Тема 8. Методи дослідження творчості (4 год)

Методи традиційної психології творчості: самоспостереження творців за процесом власної творчості, вивчення бібліографічних даних творців, анкетування, інтерв'ю, експериментальні методи традиційної психології. Нетрадиційні методи психології творчості: аналіз результату предметної дії шляхом виявлення в ній прямого та побічного продукту. Методи раціонального підходу до розв'язання винахідницьких завдань.

Практичне заняття. Вправи, спрямовані на вирішення творчих завдань за допомогою різних методик (2 год).

Тема 9. Методи навчання творчості (2 год)

Методи розвитку креативності особистості. Творчі ігри школярів. Творчі тренінги на уроках і в домашніх умовах.

Практичне заняття. Вправи на розвиток креативних якостей особистості. Вправи «Колір-об'єкт», «Повітря, вода, земля», «Аргументи», «Мандрівка» (2 год).

Другий рік навчання

Розділ «Теорії особистості» (32 год)

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/ п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Тео рія	Пра ктик а	Всь ого
1	Теорія особисті за З. Фрейдом	1	1	2
2	Базові поняття класичного психоаналізу	1	1	2
3	Аналітична психологія К. Юнга	2	2	4
4	Індивідуальна психологія А. Адлера	1	1	2
5	Гуманістична теорія особистості К. Роджерса	1	1	2
6	Трансперсональна теорія Абрахама Маслоу	1	1	2
7	Епігенетична теорія особистості за Е. Еріксоном	1	1	2
8	Еріх Фромм і діалектичний гуманізм	1	1	2
9	Гуманістичний психоаналіз К. Хорні	1	1	2
10	Екзистенціальний напрям психології	1	1	2
11	Акцентуації характеру	1	1	2
12	Забобони: джерела виникнення та методи боротьби з ними	1	1	2
13	Психологічна залежність	1	1	2
14	Психологія емоцій страху та тривоги	1	1	2
15	Самопізнання		2	2
	Разом	15	17	32

Тема 1. Теорія особисті за З. Фрейдом (2 год)

Біографічний екскурс. Періодизація розвитку особистості. Структура особистості: свідомий і несвідомий рівні.

Тема 2. Базові поняття класичного психоаналізу (2 год)

Механізми психологічного захисту: витіснення, заперечення, проекція,

регресія, сублімація, ідентифікація. Діяльність сновидіння. Вправа «Метафора моєї особистості».

Тема 3. Аналітична психологія К. Юнга (2 год)

Біографічний екскурс. Екстравертний та інтравертний типи особистості. Колективне несвідоме. Архетипи: Аніма, Анімус, Персона, Тінь, Самість, Мудрець.

Вправа «Створюємо казку».

Практичне заняття: визначення типології особистості за теорією Юнга (соціонічні типи особистості) (2 год).

Тема 4. Індивідуальна психологія А. Адлера (2 год)

Біографічний екскурс. Комплекс неповноцінності та компенсація, стиль життя, соціальний інтерес, життєві цілі. Вправа «Монолог речі, забутої в магазині».

Тема 5. Гуманістична теорія особистості К. Роджерса (2 год)

Біографічний екскурс. Самоповага як основна потреба особистості. Внутрішня криза як рушійна сила розвитку особистості. Вправа «Я тебе слухаю».

Тема 6. Трансперсональна теорія Абрахама Маслоу (2 год)

Піраміда потреб особистості. Самоактуалізація. Характеристики самоактуалізованої особистості за А. Маслоу. Вправа «Мої бажання».

Тема 7. Епігенетична теорія особистості за Е. Еріксоном (2 год)

Стадії розвитку особистості. Кризовість у розвитку. Поняття ідентичності особистості. Вправа «Щоденник життя».

Тема 8. Еріх Фромм і діалектичний гуманізм (2 год)

Класифікація соціальних характерів за Е. Фроммом: продуктивна та непродуктивна орієнтації. Вправа «Ми з тобою схожі».

Тема 9. Гуманістичний психоаналіз К. Хорні (2 год)

Головні потреби особистості за К. Хорні та типи спрямованості людини: потяг до людей, намагання віддалитися від людей, спрямованість проти людей (агресія). Внутрішній конфлікт. Вправа «Вийти з кола».

Тема 10. Екзистенціальний напрям психології (2 год)

Ролло Мей та Ірвін Ялом. Екзистенціальні кризи в житті людини. Екзистенціальна тривога та 4 основні екзистенціальні страхи.

Тема 11. Акцентуації характеру (2 год)

Типи акцентуованих особистостей за К. Леонгардом. Характеристика типів акцентуацій. Акцентуації характеру та професійна успішність. Визначення акцентуацій характеру за методикою А. Лічко.

Тема 12. Забобони: джерела виникнення та методи боротьби з ними (2 год)

Явні та приховані забобони. Установки. Стереотипи. Соціальний конформізм. Вправа «Плітка».

Тема 13. Психологія емоцій страху та тривоги (2 год)

Страх. Тривожність. Фобії. Відмінність між страхом та тривогою. Практична вправа на подолання власних страхів: використання методики «Намалюй свій страх».

Тема 14. Психологічна залежність (2 год)

Причини виникнення та наслідки. Види психологічних залежностей. Психологічний портрет людини, схильної до набуття залежності. Способи подолання залежностей. Вправа «Мої ресурси».

Тема 15. Самопізнання (2 год)

Самопізнання як рушійна сила досягнення успіху в становленні особистості. Особистісне зростання. Індивідуальний план саморозвитку. Визначення характерологічних рис особистості за проективною методикою «Неіснуюча тварина».

Розділ «Психологія сім'ї»

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Теорія	Практика	Всього

1	Історичний екскурс	1	1	2
2	Статева соціалізація	1	3	4
3	Типи сучасної сім'ї. Життєві цикли сім'ї	2		2
4	Функції сім'ї. Сімейні міфи	1	1	2
5	Вибір партнера	1	1	2
6	Дошлюбний період	1	1	2
7	Молода сім'я	1	1	2
8	Сім'я та діти	2		2
9	Сім'я з підлітком	2	2	4
10	Шостий цикл сім'ї	1	1	2
11	Сьомий цикл сім'ї	1	1	2
12	Психологія батьківства	1	1	2
13	Деструктивні тенденції в сім'ї	1	1	2
14	Соціальна криза сучасної сім'ї	1	1	2
	Разом	17	15	32

Тема 1. Історичний екскурс (2 год)

Історія виникнення сімейних відносин: Античність, Давня Русь, Середньовіччя, наступні періоди історії. Проективна методика «Моя сім'я».

Тема 2. Статева соціалізація (2 год)

Психологічні механізми статевої соціалізації: статеве виховання, образ сім'ї, ціннісні орієнтири, роль батьків. Обговорення: «Мої уявлення про сім'ю та шлюб».

Практичне заняття. Вправи на усвідомлення ціннісних орієнтирів у відносинах сім'ї (2 год).

Тема 3. Типи сучасної сім'ї. Життєві цикли сім'ї (2 год)

Традиційна сім'я, нуклеарна сім'я, багатопокілінна сім'я, бездітна сім'я, неповна сім'я, багатодітна сім'я. Життєві цикли сім'ї: мета, завдання, шляхи проходження.

Тема 4. Функції сім'ї. Сімейні міфи (2 год)

Комунікативна, репродуктивна, економічна, виховна, господарсько-побутова, дозвіллева, соціально-статусна, рекреаційна функції сім'ї. Сімейні міфи, легенди та правила. Позитивний і негативний вплив.

Тема 5. Вибір партнера (2 год)

Теорії вибору шлюбного партнера, фактори ризику під час одруження, образ партнера. Виконання вправ на усвідомлення власної теорії вибору.

Тема 6. Дошлюбний період (2 год)

Період знайомства та залицянь. Психологічна гра на моделювання стосунків закоханих від знайомства до пропозиції одружитися.

Тема 7. Молода сім'я (2 год)

Проблеми, подружня сумісність, механізми інтеграції. Народження першої дитини. Вправа «Вчимося домовлятись».

Тема 8. Сім'я та діти (2 год)

Сім'я з немовлям. Сім'я з дитиною дошкільного віку. Сім'я з дитиною шкільного віку: проблеми, ролі, завдання, кризи та вихід з них.

Тема 9. Сім'я з підлітком (2 год)

Загрози для шлюбу, батьківські помилки, подружні ролі. Практичне завдання на вирішення конфліктної ситуації в сім'ї з підлітком.

Практичне заняття з елементами системних розстановок у сім'ї (2 год).

Тема 10. Шостий цикл сім'ї (2 год)

Вихід дорослих дітей із сім'ї, психологічні проблеми та необхідні особистісні якості членів сім'ї для їх вирішення.

Тема 11. Сьомий цикл сім'ї (2 год)

Сім'я на пізній стадії розвитку, втрата партнера, старіння, внуки-правнуки. Групове обговорення.

Тема 12. Психологія батьківства (2 год)

Теорії батьківства в історії, культурі, психології. Стреси батьківства. Дитячо-батьківські відносини та розвиток особистості дитини.

Тема 13. Деструктивні тенденції в сім'ї (2 год)

Ревнощі. Типи ревнощів. Подружні зради. Проблематика розлучень. Причини розлучень. Наслідки розлучень для всіх членів сім'ї. Вплив розлучення на дитину. Групове обговорення.

Тема 15. Соціальна криза сучасної сім'ї (2 год)

Девіантні батьки та їх діти: алкоголізм, наркоманія, інтернет-залежність тощо. Сімейний бюджет: планування фінансових витрат (молоді батьки).

Розділ «Вікова психологія»

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Теорія	Практика	Всього
1	Загальні питання вікової психології	2		2
2	Розвиток дитини в період немовляти	1	1	2
3	Раннє дитинство	1	1	2
4	Дошкільне дитинство	1	1	2
5	Шестирічки	1	1	2
6	Підлітковий вік	2	2	4
7	Старший шкільний вік	1	1	2
8	Юність	1	1	2
9	Молодість	1	1	2
10	Зрілість	2	2	4
11	Стадійність психічного розвитку	2		2
12	Розвиток емоційно-вольової сфери особистості	1	1	2
13	Моральний розвиток людини	1	1	2
14	Самосвідомість	1	1	2
	Разом	18	14	32

Тема 1. Загальні питання вікової психології (2 год)

Вікова періодизація, вікові періоди онтогенезу: дитинство, юність, зрілість, старість. Вікові новоутворення та вікові кризи. Віковий розвиток: фактори та закономірності. Предмет і методи вікової психології. Фактори та закономірності розвитку психіки.

Тема 2. Розвиток дитини в період немовляти (2 год)

Новонародженість. Криза 1 року життя. Життєвий світ дитини. Виконання практичних завдань і вправ.

Тема 3. Раннє дитинство (2 год)

Розвиток психічних функцій. Розвиток емоцій, самосвідомості.

Тема 4. Дошкільне дитинство (2 год)

Гра як провідна діяльність. Розвиток психічних функцій, життєвого світу.

Тема 5. Шестирічки (2 год)

Молодший шкільний вік. Криза 7 років. Навчальна діяльність. Мотивація та самооцінка. Проблема навчання.

Тема 6. Підлітковий вік (2 год)

Пубертатна криза. Розвиток психічних функцій і моральної самосвідомості. Поняття про акселерацію та підлітковий інфантилізм. Особистісна нестабільність та інші проблеми.

Практичне заняття «Проблемна поведінка підлітків» (2 год).

Тема 7. Старший шкільний вік (2 год)

Рання юність (16–17 років). Перехідний період. Умови розвитку. Стабілізація особистості, самовизначення.

Тема 8. Юність (2 год)

Юність (17–23 років). Криза 17 років. Умови розвитку. Основні лінії онтогенезу. Характеристика зрілої особистості.

Тема 9. Молодість (2 год)

Молодість (20–30 років). Головні аспекти життя. Основні лінії онтогенезу. Криза 30 років. Проблема сенсу життя.

Тема 10. Зрілість (2 год)

Особливості розвитку особистості старше 30 років. Професійна продуктивність. Взаємини з дітьми. Психологічний вік.

Практичне заняття «Презентація віку». Робота у підгрупах. Підготовка, презентація та захист обраного вікового періоду з усіма його характеристиками та прикладами (2 год).

Тема 11. Стадійність психічного розвитку (2 год)

Критерії періодизації вікового розвитку. Стадії розвитку дорослого. Проблеми психічного розвитку. Концепції Д. Леонтьєва та Л. Виготського про формування вищих психічних функцій (сприймання, увага, пам'ять, емоції, уява). Життя та діяльність. Структура діяльності. Провідна діяльність. Спілкування як вид діяльності.

Тема 12. Розвиток емоційно-вольової сфери особистості (2 год)

Генезис емоційно-вольової сфери особистості. Особливості смислової сфери особистості на кожному віковому етапі розвитку людини.

Тема 13. Моральний розвиток людини (2 год)

Стадії морального розвитку (Ж. Піаже, Л. Кольберг). Основні психологічні механізми морального розвитку людини.

Тема 14. Самосвідомість (2 год)

Динаміка самосвідомості в процесі дорослішання. Три рівня самосвідомості, їх інтеграція між собою. Вікові особливості становлення самосвідомості. Вправи на розвиток самосвідомості, аналізу емоційних станів та рефлексії.

Розділ «Напрями в психології»

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/ п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Теорія	Практика	Всього
1	Загальний огляд головних психологічних шкіл	2		2

2	Біхевіоризм. Необіхевіоризм	2	2	4
3	Гештальтпсихологія	2	2	4
4	Психоаналіз	1	1	2
5	Когнітивна психологія	1	1	2
6	Гуманістична психологія	1	1	2
7	Нейролінгвістичне програмування	1	3	4
8	Позитивна психологія	1	1	2
9	Психодрама	1	1	2
10	Основи психодіагностики	1	3	4
11	Основи проведення тренінгу	1	3	4
	Разом	14	18	32

Тема 1. Загальний огляд головних психологічних шкіл (2 год)

Історія розвитку поглядів на особистість людини. Сучасні наукові погляди на особистість людини. Головні психологічні школи.

Тема 2. Біхевіоризм. Необіхевіоризм (2 год)

Виникнення, розвиток, основні проблеми біхевіоризму. Скіннерівський підхід. Теорії агресії й наслідування. Теорії діадичної взаємодії. Підхід Д. Тібо та Г. Келлі. Виникнення та розвиток необіхевіоризму. «Закон ефекту» («Закон вигоди»). Підхід Н. Міллера та Д. Долларда. Підхід А. Бандури.

Практичне заняття. Вивчення технік біхевіоризму на практиці (2 год).

Тема 3. Гештальтпсихологія (2 год)

Виникнення та розвиток гештальтпсихології. Вчені-засновники. Основні теоретичні положення та поняття. П'ять фігур гештальта: фігура та фон, усвідомлення та зосередженість на теперішньому «тут і тепер», протилежності, захисні механізми, зрілість і відповідальність. Концепція незавершеної дії. Потреби та їх усвідомлення. Динамічна теорія особистості та групи К. Левіна. Погляди Ф. Перлза.

Практичне заняття. Вивчення технік гештальтпсихології на практиці (2 год).

Тема 4. Психоаналіз (2 год)

Історія, виникнення та розвиток класичного психоаналізу. Основні поняття та ідеї психоаналізу. Основні школи психоаналізу. Сучасний психоаналіз. Техніки й етапи аналізу. Захисні механізми. Комплекси. Ефективність. Критика. Застосування технік психоаналізу в практичній діяльності психолога.

Тема 5. Когнітивна психологія (2 год)

Виникнення та розвиток когнітивної психології. Представники когнітивної психологічної школи А. Бек, А. Елліс. Принципи та основні поняття когнітивного напрямку психології. Сучасні аспекти когнітивної психології. Вивчення технік когнітивної психології на практиці.

Тема 6. Гуманістична психологія (2 год)

Виникнення та розвиток гуманістичного напрямку психології. Відміна гуманістичної психології від біхевіоризму та психоаналізу. Представники психологічної школи. Принципи, основні положення та поняття гуманістичного напрямку психології. Цілісність людського «Я» як показник психічного здоров'я. Вивчення технік когнітивної психології на практиці.

Тема 7. Нейролінгвістичне програмування (2 год)

Основні принципи та правила НЛП. Модальності сприйняття інформації. Модель SCORE.

Практичне заняття. Заняття з елементами тренінгу «Тайм-менеджмент» (2 год).

Тема 8. Позитивна психологія (2 год)

Головні принципи позитивної психотерапії. Ресурсні стани людини.

Тема 9. Психодрама (2 год)

Ознайомлення з основними принципами та методами психодрами. Історія виникнення напрямку. Практичне застосування методик.

Тема 10. Основи психодіагностики (4 год)

Ознайомлення з поняттям «психодіагностика». Візуальна психодіагностика.

Тема 11. Основи проведення тренінгу (4 год)

Правила в групі. Особистість тренера. Структура тренінгу. Поняття рефлексії, зворотного зв'язку. Підбір вправ для тренінгу. Прийоми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Наук. видання / І. Д. Бех. — К.: Либідь, 2006. — 272 с.
2. Выготский Л. С. Развитие личности и мировоззрения ребенка / Л. С. Выготский // Психология личности (тексты). — М., 1982. — С. 161.
3. Воспитательный процесс: изучение эффективности. Методические рекомендации / Сост. Е. Н. Степаненко. — М.: ТЦ «Сфера», 2001. — 128 с.
4. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. — К, 1989. — 608 с.
5. Орієнтовний зміст виховання в національній школі. Методичні рекомендації / Упор. І. Коваленко. — К.: ІЗМІ, 1996. — 136 с.
6. Рудестам К. Групповая психотерапия / К. Рудестам; пер.с англ. А. Голубев. — СПб.: Питер, 1998. — 384 с. — (Мастера психологии).
7. Смирнов А. Г. Практикум по общей психологии: учебное пособие / А. Г. Смирнов. — М.: Изд-во Института психотерапии, 2002. — 224 с.
8. Шапарь В. Б. Практическая психология. Инструментарий. учебное пособие / В. Б. Шапарь, А. В. Тимченко, В. Н. Швыдченко. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. — 688 с.
9. Теории личности: основные положения, исследования и применение. Учеб. Пособие. Пер. с англ. / Л. А. Хьелл, Д. Д. Зиглер. — 3. междунар. изд. — СПб.: Питер, 2006. — 606 с.: ил. — (Серия «Мастера психологии»).
10. Эриксон Э. Идентичность: юность, кризис / Э. Эриксон. — М., 1996. — 344 с.

Додаток 1

**ГУМАНІТАРНА ПРОФЕСІОГРАМА ВИПУСКНИКА «УЮП»
(на основі сучасної системи ціннісних ставлень особистості)**

Сучасний зміст виховання в Україні складають науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих гуманітарних якостей особистості, що визначатимуть її ставлення до інших людей, самої себе, праці, природи, мистецтва, суспільства і держави.

Ціннісне ставлення до людей:

Моральна вихованість: моральна активність; здатність прощати та просити пробачення, протистояти проявам несправедливості, жорстокості; єдність моральної свідомості та поведінки, єдність слова та діла; наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Ціннісне ставлення до себе — важлива умова формування активної життєвої позиції дітей та учнівської молоді. Це вміння цінувати себе як носія фізичних, духовно-душевних і соціальних сил. *Зокрема*:

- ***ЦС до свого фізичного «Я»***: вміння позитивно оцінювати свою зовнішність, турбота про своє здоров'я, безпеку власної життєдіяльності, здоровий спосіб життя, активний відпочинок, вольові риси особистості.
- ***ЦС до свого психічного «Я»***: культура пізнання свого внутрішнього світу, вміння приймати себе таким, як є, орієнтуватися у своїх позитивних і негативних якостях, сприяти формуванню власної реалістичної «Я»-концепції, готовності та здатності до самовдосконалення, конструктивної самокритики.
- ***ЦС до свого соціального «Я»***: здатність орієнтуватися в нових умовах життя, пристосовуватися та конструктивно на них впливати, визначати свій статус у соціальній групі, налагоджувати спільну роботу з дорослими та однолітками; вміння запобігати конфліктам, виходити з них з найменшими затратами зусиль; справедливе та людяне поводження стосовно партнерів у спілкуванні.

Ціннісне ставлення до праці: усвідомлення соціальної значущості праці, розвинена потреба в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва; готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності й

самореалізації в умовах ринкових відносин; сформованість працелюбності та мобільності як базових якостей особистості.

Морально-психологічна підготовка учнів до майбутньої професійної діяльності — це оволодіння загальними основами наукової організації праці, умінням визначати мету, розробляти реальні плани її досягнення, раціонально розподіляти сили та засоби з метою досягнення бажаного результату з мінімальними затратами, аналізувати процес і результат власних трудових зусиль, вносити необхідні корективи.

Ціннісне ставлення до суспільства та держави виявляється у наступних якостях.

Патріотизм: любов до свого народу, повага до українських традицій, відчуття належності до України, досконале володіння українською мовою.

Національна самосвідомість: ідентифікація зі своєю нацією, віра в її духовні сили й майбутнє; воля до праці на користь народу; осмислення моральних і культурних цінностей; вчинки, мотивовані відповідальністю перед своєю нацією.

Правосвідомість: усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків, свідоме ставлення до законів і державної влади.

Політична культура: політична компетентність; лояльне й водночас вимогливе ставлення до держави, її установ, органів влади; здатність брати активну участь у політичному житті України.

Культура міжетнічних відносин: полікультурна компетентність, повага до прав людини; інтерес до представників інших народів; толерантне ставлення до їх цінностей, традицій, мови, вірувань; вміння йти на компроміси з різними етнічними та релігійними групами заради соціального миру.

Ціннісне ставлення до мистецтва — виявляється у відповідній ерудиції, широкому спектрі естетичних почуттів, діях і вчинках, пов'язаних з мистецтвом. Особистість, якій властиве таке ставлення, володіє системою елементарних мистецьких знань, адекватно сприймає художні твори, здатна

збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва, прагне та вміє здійснювати творчу діяльність у мистецькій сфері.

Додаток 2

КАТАЛОГИ

(окремо)

1. «Психологія — тезаурус». Професійні словники з модулів «КЮП».
2. «Діагностична сесія». Методики, тести й опитувальники.
3. «Психологічна майстерня». Вправи, творчі завдання, поради з прикладної психології.
4. «Самоменеджмент». Сучасні технології НЛП.
5. «Моніторинг освіти». Кваліметричні техніки.

Діагностична сесія. Перший рік навчання

Місяць	Кількість годин	Назва методики
Січень	2	Визначення особливостей характеру за допомогою методики «Багатофакторний особистісний опитувальник Р. Кеттела»
	2	Дослідження спрямованості особистості за методикою «Спрямованість особистості» (В. Смекайл і М. Кучер)
	2	Дослідження емоційно-вольової сфери особистості за методикою «САН»
	2	Дослідження показників і форм агресії А. Басса й А. Дарки
	2	Визначення рівня соціально-психологічної адаптації за методикою К. Роджерса та Р. Даймонда
	2	Діагностика професійної ідентичності підлітка за методикою дослідження статусів професійної ідентичності (розроблена А. Азбель)

Діагностична сесія. Другий рік навчання

Місяць	Кількість годин	Тема, розділ програми, зміст роботи (на кожне заняття)
Січень	2	Визначення спрямованості особистості. Методика Б. Басса
	2	Дослідження ціннісних орієнтацій за методикою М. Рокіча
	2	Дослідження мотиваційної сфери за методикою ТГФ (тест гумористичних фраз)
	2	Діагностика індивідуально-психологічних характеристик особистості за методикою «EPQ» Айзенка
	2	Діагностика мотивації особистості до досягнення успіху та уникнення невдач Т. Елерса
	2	Визначення профорієнтаційних нахилів особистості за методикою «Карта інтересів»
	2	Діагностика рівня суб'єктивного контролю особистості (методика Дж. Роттера)